

WOORDWIJS

De mens als beeld van God

J.C.V. Krijtenburg

De mens als beeld van God. Dat is de inhoud van deze WEGWIJS. Mij is gevraagd dit thema vanuit Genesis 1:26-28 te belichten.

1. De mens beeld van God

Wij kennen allemaal deze uitdrukking wel. De Bijbel spreekt erover. Maar wat doe je er vandaag mee? Voor velen zal het spreken over de mens als beeld van God iets zijn als een *titel*, een hoogheidstitel uit een 'gouden eeuw'. Die gouden eeuw is voorbij en komt niet weer. Wat kan dan nog het belang zijn erbij stil te staan en er een WEGWIJS aan te wijden?

Deze *gedachte* kan door nog iets anders worden versterkt. Wie zijn Bijbel goed kent, weet dat de benoeming van de mens als beeld van God maar weinig voorkomt. Eigenlijk alleen in het scheppingsverhaal van Genesis 1:26-28.

Een verwijzing daarnaar kom je tegen in een van de poëtische/dichterlijke boeken van het Oude Testament. Psalm 8 bezingt de kleinheid en de *grootheid van de mens*. Vers 6:

'Toch hebt U hem *bijna goddelijk* gemaakt en hem met heerlijkheid en luister gekroond'.

Genesis 1:26-28 vertelt ons van het voornemen van God en de uitvoering daarvan. Genesis 2 geeft een nadere invulling van *hoe* God de mens schiep. Verder lees je alleen nog in Genesis 9:6 van de mens als beeld van God. Dat is na de zondeval. In het Nieuwe Testament komen we tweemaal een verwijzing naar Genesis 1 tegen.

Nu dreigt het feit dat het weinig voorkomt, *de betekenis en het gewicht* van de mens als beeld van God te gaan bepalen. Maar uit de hoeveelheid teksten alléén valt nooit het gewicht van het vertelde op te maken. Zo is het ook hier.

In het Nieuwe Testament grijpt Paulus in een bepaalde concrete zaak op het fundamentele van de schepping terug, als geldend voor altijd. Ik bedoel hier wat Paulus aan de Korintiërs schrijft over de plaats van man en vrouw tegenover de Here en tegenover elkaar (1 Korintiërs 11:7).

Hetzelfde treft je in Jakobus 3. Ook Jakobus spreekt over een bepaalde zaak. Het kwaad van de dag. Namelijk het gebruik en misbruik van de tong. Maar hij wijst voor zijn terechtwijzing terug naar wie de mens is, zoals God hem naar zijn bedoeling maakte (Jakobus 3:9).

Zo bepalend *voor altijd* is wat je leest in Genesis 1.

2. De betekenis, de inhoud van het beeld van God

Hoe groot het is wat hier verteld wordt, moeten wij uit het verband opmaken. Let eerst eens op het tijdstip van de schepping van de mens. Die vindt plaats aan het einde van de zesde en laatste scheppingsdag. Hij is de afsluiting, het sluitstuk en tevens hoogtepunt van Gods geschapen wereld.

Hoe groots deze laatste daad van God worden moest, blijkt uit de manier waarop ze ons verhaald wordt. Bij geen van de andere schepselen vernemen we dat God, voordat Hij iets maakt, bij Zichzelf te rade gaat. Alleen bij de mens.

Zo moet de mens worden: hij moet het beeld van God zijn. En naar Gods voornemen wordt de mens gemaakt. Man en vrouw schiep Hij hen.

In de opdracht 'om te heersen over' krijgt de mens zijn plaats aangewezen. Er kwam een koning uit Gods handen. De mens is niet slechts onderdeel van de schepping. Hij werd tevens ook gesteld over de gehele geschapen wereld. Dat is de uitzonderlijke positie die Hij met geen ander schepsel deelt. Het is ook een verantwoordelijke. Heel bijzonder.

2.1. Niet lichamelijk

Nu heeft men uit de in het Hebreeuws gebruikte woorden wel willen afleiden, dat dit beeld-van-God-zijn *lichamelijk, tastbaar* moet zijn. Terecht wordt dit ook door moderne, niet-schriftgelovige uitleggers afgewezen. Want het gevaar blijft groot dat wij, omdat de Here God de mens naar zijn beeld maakte, een menselijk beeld van God vormen. God als een soort Superman, die in alles net even groter en beter is dan de mens en die alles kan.

De Bijbel maakt ons steeds weer duidelijk dat dit niet kan. God is onvergelijkbaar anders dan wij mensen. Onze God is Geest. En een geest heeft geen vlees en beenderen. Geen lichamelijke gestalte. Het beeld-van-God-zijn heeft dus niets te maken met het feit dat wij op een of andere manier naar ons lichaam op God lijken.

2.2. Religieus

Wij moeten de betekenis, de inhoud van het beeld van God dan ook in een heel andere richting zoeken. Het wordt van de

schepselen alleen van de mens gezegd. Exclusief op hem betrokken. En dat, omdat God een schepsel wilde maken dat geheel op Hem betrokken zou zijn. Wij zijn het dan ook eens met hen die het *beeld van God religieus van aard* zien. Vanwege de bijzondere relatie waarin de mens tot zijn Maker is gezet.

God plaatste dit ene schepsel *mens, man en vrouw*, uit wie heel de mensheid zal groeien, in een geheel bijzondere positie tot Zich. De mens zoals hij is, niet maar een déél van hem. Het gevaar is er altijd geweest, dat we het beeld-van-God-zijn zouden toedelen aan iets *in* de mens. Zijn ziel of zijn geest of bepaalde eigenschappen.

Dan is het zieleven, het geestelijk leven, het eigenlijke waar het in de verhouding met God om gaat. Maar heel de mens was met al de gaven van hoofd en hart en hand, waarmee de Here God hem uitrustte, dienstbaar aan het beeld-van-God-zijn.

2.3. Opdracht

Het *beeld-van-God-zijn* ligt in de taak, de opdracht die de Here aan de mens gaf. De heerlijkheid van God zichtbaar maken, laten uitstralen over al het andere geschapene.

De mens mag heersen over al de werken van Gods handen (Psalm 8), opdat de mensen daarin en daarmee hun God zouden dienen. Zouden laten zien hoe groot en heerlijk de Here als Schepper en Eigenaar is.

2.4. Herstel

Nu ligt het niet binnen het bestek van deze bijbelstudie om de gevolgen van de *zondeval* voor het beeld-van-God-zijn te bespreken. Alleen wel deze opmerking. In de inleiding sprak ik over het geschapen zijn van de mens naar het beeld van God als een hoogheidstitel. Een titel uit een 'gouden eeuw', die naar ons idee toen bepalend was voor de *aanvang/het begin* van de mensheid; maar ach, wat heb je daar nu nog aan?

Nu, wie het begin vergeet, zal ook maar weinig zicht krijgen op wat de Bijbel *verlossing* noemt. Want verlossing beoogt het *herstel van de kapotte verhouding*, met alle gevolgen die dit voor het beeld-van-God-zijn in de wereld inhoudt. Onze verlossing beoogt herleiding naar het begin.

De heerlijkheid die de Here God ons eens gaf, keert aan het einde in volmaakt herstelde vorm terug. Wij mogen straks weer *met Christus* als koningen heersen (Romeinen 5:17 en Heidelbergse Catechismus, zondag 12 slot van vraag en antwoord 32; zie ook de teksten daar vermeld).

3. Actualiteit

De actualiteit van het nadenken over de schepping van de mens als beeld van God zie ik voor vandaag liggen in minstens drie belangrijke terreinen:

- in het nadenken over schepping en evolutie;
- in het nadenken over de positie van mannen en vrouwen in onze samenleving;
- in de vormgeving van de onderlinge omgang van mensen.

In het kort wil ik over elk van de genoemde punten nog wat zeggen.

3.1. Schepping en evolutie

Deze begrippen staan hier als gelijkwaardig naast elkaar. Is dat mogelijk en valt er over bijbelse evolutie te spreken? Met andere woorden: is er niet een verbinding te maken tussen wat de Bijbel over de schepping van de mens zegt en de evolutietheorie?

Ik denk dat er alleen maar van Bijbel *of* evolutie sprake kan zijn. De evolutietheorie heeft met de Bijbel gemeen, dat zij de mens boven aan de keten van de ontwikkeling zet. Maar dan heb je het met de ogenschijnlijke overeenkomst wel gehad. Want in de evolutie heeft de mens bij *toeval* die plaats. En het wil ook helemaal niet zeggen dat hij die plaats houdt. Wie weet, ontwikkelt zich nog een hoger wezen dan de mens.

Hier zie je de betekenis van de schepping naar het beeld van God. De Bijbel zegt: de mens is bewust als hoogste wezen door God in de wereld gezet. Hij heeft hem daar een verantwoordelijke taak en opdracht gegeven: als koning van de wereld laten zien wie zijn Schepper en Vader is.

Wie de leer van de evolutie aanhangt, berooft God van zijn eer en maakt van de mens een door de natuur zelf 'veredeld' dier.

3.2. Schepping en emancipatie

God schiep de mens, man en vrouw schiep Hij hen. Uit dit gegeven zou je zonder meer kunnen afleiden dat iedere man en iedere vrouw op zich, beeld van God zijn. Toch is het nodig nader in te vullen *hoe* God man en vrouw schiep (zie Genesis 2).

De man was er eerst met zijn opdracht. Maar in de uitoefening daarvan voelde hij pijnlijk het gemis van een levensgezellin. De Here voorzag daarin op een bijzondere manier. Samen met zijn vrouw, die een deel van hemzelf is, zal hij voortaan als twee-eenheid beeld van God kunnen zijn.

Paulus grijpt op dit begin terug, als hij in de gemeente van Korinte in een concrete aangelegenheid mannen en vrouwen de hun door God gewilde plaats aanwijst. Het gaat te ver om hier uitgebreid op in te gaan. Het hoeft ook niet. Al weer twintig jaar geleden heeft prof. Van Bruggen in een prachtige studie over 1 Korintiërs 11 de geldigheid van de schepping van de mens naar Gods beeld in alledaagse kwesties aangetoond. Graag verwijs ik voor verdere studie hiernaar, met name naar hoofdstuk 6 (zie literatuurlijst).

De vrouwenemancipatie trekt de verhoudingen zoals God ze heeft gewild, scheef. Hij schiep man en vrouw om de opdracht *samen* te vervullen. De emancipatiebeweging doet het tegenovergestelde: zij haalt als reactie op de onderdrukking van vrouwen uiteen wat God heeft samengevoegd. God gaf aan man en vrouw ieder een *eigen*, onderling niet-verwisselbare *taak*.

Wanneer wij ons niet blijvend op het Woord van God daarin willen oriënteren, zal de vrede in de maatschappij, de harmonie in een huwelijk, de opvoeding van kinderen een bedreigde aangelegenheid zijn.

3.3. De vormgeving van de onderlinge omgang van mensen

Jakobus wijst in zijn brief aan, wat wij doen als wij onze tong niet in toom houden. Wij prijzen God die ons maakte, ermee. Maar een ogenblik later verwensen wij een ander die naar Gods gelijkenis gemaakt is. Een vergrijp tegen een medemens zet ook altijd onze relatie met de Here onder druk. Want wij schenden wie Hij maakte. Op diezelfde gevolgen wijst ook onze Heiland zelf in de Bergrede, als Hij verbiedt je naaste met woorden onderuit te halen. Te vernederen. Het heeft gevolgen tot in de hel (Matteüs 5:21-22).

Onze houding tegenover mensen moet doortrokken zijn van eerbied voor hoe *God* hen schiep: naar zijn beeld.

De mens als beeld van God is geen achterhaalde titel, maar maatgevend voor de vormgeving van en onze handelwijze in de alledaagse werkelijkheid. Naar dit beeld worden wij vernieuwd en zullen we eens in volmaaktheid leven!

Gebruikte literatuur o.a.:

J. van Bruggen, *Emancipatie en Bijbel*. Amsterdam, Bolland.

J. Douma, *De tien geboden*. 3 delen. Kampen, Van den Berg (zie zaakregister bij: beeld, mens beeld van God).

W.H. Gispén, *Commentaar op het Oude Testament*. Genesis deel I. Kampen, Kok.

Ds. J.C.V. Krijtenburg te Veenendaal is emeritus-predikant van de kerk te Haarlem.